

RÅ 1996 ref 15

En studerande vid universitet hade medfört ett otillåtet hjälpmedel vid skriftlig tentamen. Fråga om beviskravet i ärende om avstängning när den studerande hävdade att hjälpmedlet medförts oavsiktligt.

11 kap. 1 - 2 §§ högskoleförordningen (1993:100)

Vid skriftlig tentamen den 27 februari 1995 i ämnet Civilrätt A vid rättsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet uppmärksammade en skrivningsvakt vid rutinkontroll att Göran B. medfört en sammanfattande översikt av två för ämnet betydelsefulla rättsfall. Ansvarig lärare anmälde saken till disciplinnämnden vid universitetet.

Disciplinnämnden vid Göteborgs universitet (1995-03-27) yttrade: Den av Göran B. medförda översikten utgör en sammanfattning av två rättsfall av betydelse för det ämne, som provet avsåg. Även om rättsfallen fick medtas i oavkortade referat har sammanfattningarna - som delvis med Göran B:s egna ord redovisar de väsentliga slutsatser som kan dras av fallen - otvivelaktigt varit otillåtna hjälpmedel. Användningen av sammanfattningarna skulle enligt nämndens mening inte oväsentligt ha underlättat skrivningsarbetet, om frågorna berört de områden som behandlas i rättsfallen. - Göran B. har till stöd för att han inte haft uppsåt att vilseleda - utöver det att sammanfattningen skulle ha varit till obetydlig hjälp för honom - också invänt att förvaringen av översikten skett på ett sådant sätt att risken för upptäckt var uppenbar. Nämnden konstaterar att sammanfattningarna har gjorts på en A4-sida som har lagts in i rättsfallssamlingen, som haft samma format. - Det kan naturligtvis aldrig uteslutas att otillåtna hjälpmedel, trots den information som meddelas studenterna, införs i skrivningssalarna på grund av oaktsamhet. Nämnden har vid behandlingen av invändningar härom emellertid ansett sig ha att utgå ifrån att avsikten varit att använda hjälpmedlet, om inte särskilda skäl talar däremot. Ett annat synsätt skulle leda till alltför godtyckliga bedömningar. Vad Göran B. anför kan inte anses utgöra sådana särskilda skäl, som krävs för att han skall undgå ansvar för försök att använda otillåtna hjälpmedel. Disciplinnämnden beslutar därför att avstänga Göran B. från universitetet under en tid av sex veckor räknat från dagens datum. Göran B. överklagade och yrkade att disciplinnämndens beslut skulle upphävas eller i vart fall att avstängningen skulle omvandlas till en varning.

Vidare yrkade han ersättning för den ekonomiska skada som han led genom nämndens beslut samt att han skulle beredas tillfälle att genomgå en privatist-tentamen i stället för den tentamen i offentlig rätt som han skulle deltagit i den 6 april 1995, men som han nu var avstängd ifrån.

Han anförde bl.a. följande. Vid tentamensskrivningen hade tentanden rätt att medta hjälpmedel i form av lagbok, SFS och annan okommenterad lagtext, rättsfallssamling för civilrätt A samt AB 92. Vid rutinkontroll av en tentamensvakt uppmärksammades han på att det låg ett löst blad innanför pärmen på hans rättsfallssamling. Detta papper var en mycket kortfattad sammanfattning av två rättsfall, vilka förekom i rättsfallssamlingen, upprättad enbart som ett inlärningshjälpmedel och kvarglömt i häftet. Som fuskklapp betraktat saknade den allt värde då innehållet i allt väsentligt stod att läsa i rättsfallssamlingen och samma effekt hade kunnat uppnås med att markera med överstrykningspennor i olika färger. Som otillåtet hjälpmedel saknade det nämnda papperet ytterligare en kvalité, nämligen risken för upptäckt var ca 100 procent då i normalfallet alla tentander kontrollerades under pågående tentamen. Trots dessa tydliga indicier talande emot ett försöka att vilseleda och för att det var fråga om ett misstag ansåg nämnden ändå att gärningen var styrkt och att ansvar skulle utkrävas. Nämnden hade inte prövat om han hade försökt vilseleda i samband med tentamen, utan man hade nöjt sig med att konstatera förekomsten av ett papper med juridiskt innehåll. Detta var lätt emedan han aldrig hade förnekat förekomsten av papperet i fråga. Att uppsåt saknades hade man inte fäst något avseende vid. Inte heller att effekten

saknades då han blev underkänd i tentamen. I yttrande till nämnden påvisade han överensstämmelsen mellan det tillåtna hjälpmedlets text och hans kvarglömda papper. Vid nämndens sammanträde den 27 mars 1995 erkände nämndens ledamöter att man inte rekvirerat någon kopia av rättsfallshäftet som han hade hänvisat till och än mindre läst detsamma, varför man inte kunde ha någon uppfattning om saken. I enlighet med 11 kap. 12 § högskolestadgan skulle ärende som hänskjuts till disciplinnämnden beredas noggrant. Detta hade inte varit fallet. Anmälaren, professor Folke Grauers, gjorde en bedömning i sin anmälan att "det är ingen tvekan om att översikten är ett otillåtet hjälpmedel, som skulle kunna vara till hjälp för tentanden." Nämnden uppgav att det var professor Folke Grauers uttalande som låg till grund för deras bedömning. Detta förfarande, att man låtit anmälaren agera sakkunnig, innebar att man brutit mot bestämmelserna om jäv i 11 § punkt 5 förvaltningsprocesslagen. Avstängningen medförde att han inte kunde tentera och därför skulle komma att restera med mer än 10 poäng till höstterminen 1995. Som en följd därav blev han inte uppflyttad. Han skulle inte heller komma att bli berättigad till studiemedel och skulle då tvingas avsluta sina studier för gott. De ekonomiska och sociala effekterna av nämndens beslut saknade alla proportioner. - Göran B. bifogade och åberopade kopia av hans minneslapp, rättsfallssamling samt yttrande till nämnden.

Kammarrätten i Göteborg (1996-03-28 Jarnevall, Nilsson, Fornbäck referent) yttrade: Kammarrätten anser att det som Göran B. har anfört inte föranleder annan bedömning än den disciplinnämnden har gjort. Överklagandet skall därför avslås.

Göran B. har yrkat ersättning för ekonomisk skada som han lider på grund av disciplinnämndens beslut. Frågan om rätt till skadestånd regleras i skadeståndslagen och prövas av allmän domstol. Kammarrätten kan därför inte ta upp detta yrkande till prövning. - Göran B. har även yrkat att han skall beredas tillfälle att genomgå en privatist-tentamen i stället för den tentamen i offentlig rätt som han skulle deltagit i den 6 april 1995. Eftersom disciplinnämnden inte har prövat nämnda yrkande kan det inte bli föremål för kammarrättens prövning i detta mål. - Kammarrätten avvisar Göran B:s yrkanden om ekonomisk ersättning och att han bereds tillfälle att genomgå en privatist-tentamen i offentlig rätt.

Kammarrätten avslår överklagandet i övrigt.

Göran B. fullföljde sin talan. Han vidhöll att han hade medfört den otillåtna handlingen av misstag och att han därmed inte haft någon avsikt att vilseleda i samband med tentamen. Han anförde även att den disciplinära bestraffningen medfört att han kommit efter i studierna och gått miste om studiemedel.

Prövningstillstånd meddelades.

Regeringsrätten (1996-03-28, Björne, Brink Tottie, Holstad, Baekkevold) yttrade: *Skälen för Regeringsrättens avgörande.* Enligt 11 kap. 1 § första stycket 1. högskoleförordningen (1993:100) får disciplinära åtgärder vidtas mot studenter som med otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda vid prov- eller när en studieprestation eljest skall bedömas. Av 2 § i samma kapitel framgår att de disciplinära åtgärderna är varning och avstängning. Sistnämnda åtgärd innebär att studenten inte får delta i skolverksamheten under en viss bestämd tid, högst sex månader.

Av handlingarna i målet framgår följande. Göran B. har vid skriftlig tentamen den 27 februari 1995 i civilrätt A vid rättsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet medfört ett A4-ark innehållande en kort sammanfattning av två för ämnet betydelsefulla rättsfall jämte några egna kommentarer. De två rättsfallen ingick i fulltext i ett häfte med rättsfall som fick användas som hjälpmedel vid tentamen. En tentamensvakt uppmärksammade vid en rutinkontroll A4-arket som låg instoppat i Göran B:s rättsfallshäfte. Disciplinnämnden vid Göteborgs universitet fann att sammanfattningen utgjorde ett otillåtet hjälpmedel och enligt disciplinnämndens mening skulle användningen av sammanfattningen inte oväsentligt ha underlättat skrivningsarbetet, om frågorna berört de områden som behandlas i rättsfallen.

Med anledning av att Göran B. invänt att han inte haft uppsåt att vilseleda uttalade nämnden i beslutet att det naturligtvis aldrig kan uteslutas att otillåtna hjälpmedel införs i skrivningssalarna på grund av oaktsamhet. Nämnden har, sägs det vidare, vid behandlingen av invändningar härom emellertid ansett sig ha att utgå ifrån att avsikten varit att använda hjälpmedlet om inte särskilda skäl talar däremot. Ett annat synsätt skulle leda till alltför godtyckliga bedömningar. Nämnden fann att vad Göran B. anfört inte kunde anses utgöra sådana särskilda skäl, som krävdes för att han skulle kunna undgå ansvar för försök att använda otillåtna hjälpmedel, varför nämnden beslutade avstänga honom från universitetet

under en tid av sex veckor. Kammarrätten gör i sin överklagade dom ingen annan bedömning än nämnden.

Göran B. har i huvudsak uppgett att han som inlärningshjälpmedel brukar göra sammanfattningar av rättsfall på sin personator och att han vid detta tillfälle kvarglömt sammanfattningen i sitt rättsfallshäfte och således inte avsiktligt medfört denna vid tentamenstillfället. Han har vidare framhållit att sammanfattningen som fuskklapp betraktad saknade allt värde då innehållet i allt väsentligt stod att läsa i rättsfalls-samlingen och att samma effekt hade kunnat uppnås genom att markera med överstrykningspennor i olika färger.

Frågan i målet är vilket krav på bevisning som skall ställas för ett beslut om avstängning när den studerande hävdar att ett otillåtet hjälpmedel medförts oavsiktligt.

Regeringsrätten gör följande bedömning.

En disciplinär åtgärd i form av avstängning utgör ett allvarligt ingrepp mot den enskilde studenten. För att ett beslut om avstängning skall få meddelas krävs därför att det av utredningen klart framgår att studenten gjort sig skyldig till den påtalade förseelsen. I målet är ostridigt att Göran B. medfört sammanfattningen till skrivningen. Hans förklaring till hur detta skett framstår emellertid inte som osannolik. Regeringsrätten finner mot denna bakgrund att det gentemot de uppgifter han lämnat inte kan anses klarlagt att han försökt vilseleda vid tentamen på sätt disciplinnämnden utgått från. Göran B:s talan i denna del skall därför bifallas.

Göran B:s yrkanden om att han skall lämnas tillfälle att genomgå en s.k. privatist-tentamen och att han skall tillerkännas ersättning för ekonomisk skada kan inte prövas av Regeringsrätten. Yrkandena skall därför avvisas.

Regeringsrättens avgörande. Med ändring av kammarrättens dom upphäver Regeringsrätten disciplinnämndens beslut om avstängning av Göran B.

Regeringsrätten avvisar Göran B:s yrkanden i övrigt.

Föredraget 1996-03-05, föredragande H. Lundgren, målnummer 2991-1995